

ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Висока фінансова залежність держави, проблеми внутрішнього характеру й будь-які інші дестабілізуючі фактори стають причинами зниження економічної та національної безпеки. Тому необхідною умовою для нормального стійкого розвитку країни стає забезпечення захисту життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави. Постійна зміна внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки країни. Визначення стану її складових елементів у сьогоденних умовах має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно вжити заходів з організаційно-правового забезпечення економічної безпеки країни.

Під економічною безпекою країни розуміють таке поєднання економічних, політичних та правових умов, які можуть забезпечити довгострокове виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом [8, с. 108].

Економічну безпеку можна визначити як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Питання економічної безпеки України завжди було пріоритетним і перебувало у полі зору економістів, політиків, менеджерів, юристів тощо.

У Конституції України чітко зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України забезпечення її економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу.

Таким чином, економічній безпеці притаманний інтегральний характер, оскільки вона є результатом спільних зусиль усього народу, і це проявляється через дії всіх гілок влади на всіх рівнях (від центрального до місцевого), наявних у державі сил і засобів, об'єднань громадян і окремих осіб.

Загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи [1, с. 174-175].

Ключовими ризиками економічній безпеці слід визначити: 1) критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників (макроекономічне розбалансування за головними показниками); 2) згортання промислового виробництва; 3) зниження економічної активності, насамперед інвестиційної; 4) погіршення добробуту населення (домогосподарств) та зростання рівня безробіття; 5) посилення боргового тиску, насамперед, у державному секторі; 6) підвищення тінізації економічної діяльності [2].

Головними критеріями оцінки стану економічної безпеки держави в її внутрішньому та зовнішньому контекстах є: 1) економічна незалежність, насамперед, можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у світовому поділі праці; 2) стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає міцність та надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів; 3) здатність до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізовувати й захищати національні економічні інтереси, вести ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни.

Ми вважаємо, що до аспектів економічної безпеки слід віднести політичну ситуацію всередині держави, енергетичну незалежність, державну підтримку банківського сектору, залучення інвестицій, сприятливий інвестиційний клімат, зовнішньоекономічну діяльність, трудові ресурси, зовнішню торгівлю, рівень інфляції і тінізації економіки, конкурентоспроможність вітчизняного виробництва, інноваційний потенціал країни, стабільність національної валюти та інтеграційні вектори.

Для покращення економічної безпеки України необхідно здійснити ряд рішучих кроків: 1) виправити політичну ситуацію у країні шляхом покращення чинного законодавства; 2) вдосконалити систему постачання енергоресурсів, налагодження співробітництва з азіатськими країнами; 3) розширення внутрішнього ринку, подолання структурної деформації в економіці; 4) подолання безробіття, створення сприятливих умов праці, запобігання «втечі трудового капіталу» та «втечі мізків»; 5) проведення ефективної інноваційно-інвестиційної політики; 6) створення привабливого інвестиційного клімату; 7) розвиток інтелектуального і трудового потенціалу країни; 8) утримання низького рівня інфляції; 9) встановлення і реалізація чітких зовнішньоекономічних пріоритетів; 10) підвищення рівня конкурентоспроможного вітчизняного виробництва; 11) збереження стабільності національної валюти як засобу нагромадження; 12) формування врівноваженого енергетичного балансу; 13) створення системи кредитування експорту за підтримки держави; 14) поступове зменшення обсягів застосування іноземної валюти як засобу платежу на території України [3, с. 43-44].

До основних принципів забезпечення економічної безпеки України відносять: 1) баланс економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; 2) взаємну відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки; 3) своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; 4) надання пріоритету мирним заходам у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; 5) інтеграцію національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою [4, с. 47].

Окремі науковці економічну безпеку розглядають як складну поліструктурну науку про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [3, с. 45].

Більш ширше та повніше поняття є економічної безпеки подає Г. Пастернак-Таранушенко, який зазначає, що «економічна безпека — це стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців» [5, с. 29].

М. Єрмошенко зазначає, що економічна безпека характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери [6, с. 29].

Погоджуємось з більшістю дослідників, що економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. При цьому основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Вважаємо, що економічна безпека — це свого роду забезпечення в довгостроковій перспективі таких систем показників як: 1) економічна незалежність (фінансова, сировино-ресурсна, інноваційна тощо); 2) економічна стабільність (рівень розвитку, що гарантує відчуття безпеки сьогодні та в майбутньому); 3) економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, реструктуризація, фінансове оздоровлення).

Такий підхід до трактування суті економічної безпеки (країни, регіону, підприємства) відображає її основне функціональне значення — збереження економічної самостійності та досягнутого рівня, а також підвищення конкурентоспроможності й розширення можливостей подальшого розвитку [7, с. 29].

У підсумку слід зазначити, що економічна безпека країни — це складна багатофакторна категорія, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення держави на визначеному рівні, протистояння дестабілізуючій дії різноманітних чинників, внутрішніх та зовнішніх, а також забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Одним із найважливіших завдань є створення надійної системи забезпечення економічної безпеки як складової цілісної системи гарантування національної безпеки України.

Будується така система виходячи з цілей і принципів забезпечення економічної безпеки шляхом створення нормативно-правової бази, що регулює відносини у сфері економічної безпеки, визначення основних напрямків діяльності органів державної влади у цій сфері, формування відповідних

органів забезпечення економічної безпеки та вироблення механізмів контролю і нагляду за їх, діяльністю. Система забезпечення економічної безпеки складається з органів законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, які діють у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством [5, с. 31].

Список використаної літератури:

1. Дахно І. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Іван Дахно, Юлія Бовтрук. – К. : МАУП, 2002. – 214 с.
2. Ризики і загрози економічній безпеці України у 2015–2016 рр. та механізми їх мінімізації. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuku_zagrozu1-bab4e.pdf.
3. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
4. Кліменко Б. Використання моделі німецького бюджетного федералізму в Україні / Б. Кліменко, С. Гречана // Економіка України. – 2011. – № 6. – С. 44-51.
5. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення : монографія / Г. А. Пастернак-Таранушенко – К. : Київський ек-ний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
7. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 №60. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
8. Яковенко Р. В. Економічна безпека України : поняття, структура та проблема забезпечення / Р. В. Яковенко, Х. В. Сігова // „Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем” : Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференція (заочної), м. Кропивницький, 28-29 квітня 2017 року. – Кропивницький : „Ексклюзив-систем”, 2017. – С. 108–112.

Р.В. Яковенко,
к.е.н., доцент